

Українсько-швейцарські відносини в 1918–1926 рр.: особливості дипломатичної присутності

Анотація. Мета дослідження полягає у з'ясуванні процесу інституційного становлення українсько-швейцарських відносин у 1918–1921 рр. та особливостей дипломатичної присутності УНР у Швейцарії в 1918–1926 рр. **Методологія** спирається на принципи науковості, історизму, системності. У межах міждисциплінарного підходу використано загальнонаукові та спеціальнонаукові методи, зокрема архівної евристики, історіографічного аналізу, зовнішньої і внутрішньої критики джерела. **Наукова новизна** результатів дослідження полягає в реконструкції на підставі архівної інформації, опублікованих і неопублікованих джерел діяльності українських дипломатичних та консульських представництв у Берні, Цюріху, Женеві та з'ясуванні персоналій учасників процесу становлення українсько-швейцарських відносин у 1918–1926 рр., функцій і завдань дипломатичних, консульських представництв. **Висновки.** Розвиток українсько-швейцарських відносин у 1918–1921 рр. зумовлений геополітичною та економічною ситуацією в Європі під час та після завершення Першої світової війни. Економічна криза, що істотно вплинула на соціально-економічне становище Швейцарії, викликала інтерес швейцарської сторони до встановлення торговельних відносин з Україною. Натомість для України налагодження дипломатичних відносин зі Швейцарією мало велике значення не лише у плані двосторонніх контактів, а і як можливість опосередкованої взаємодії з державами Антанти та участі в роботі міжнародних організацій. Українська дипломатична присутність у Швейцарії тривала до 1926 р. Її ключова особливість, попри «офіційний» статус, полягала у відкритості влади до потреб українського представництва.

Ключові слова: надзвичайна дипломатична місія УНР у Швейцарії, генеральне консульство Української Держави у Цюріху, консульство Української Держави у Женеві, Лукасевич, Василько.

Процес формування дипломатичних і консульських відносин України з іншими державами має науковий інтерес у контексті історії світової дипломатії та вітчизняної дипломатичної служби. Діяльність у цьому напрямі розпочалася від проголошення Українською Центральною Радою 7 листопада 1917 р. III Універсалу. Надзвичайну вагу для Української Народної Республіки мало започаткування міждержавних зносин з однією з найбагатших країн світу (хоч і дещо ослабленою економічною кризою, спричиненою Першою світовою війною), демократичною та нейтральною Швейцарською Конфедерацією.

Питання діяльності українського дипломатичного представництва у Швейцарії привертало увагу сучасних дослідників історії дипломатії¹ в контексті вивчення процесів державотворення, формування вітчизняної дипломатичної служби, вивчення персоналій її представників. Перші згадки про створення та діяльність українського посольства у Швейцарії містить праця Д. Дорошенка². Історію консульства у Цюріху поклала в основу свого роману В.О'Коннор-Вілінська³.

¹ *Веденєв Д.* Становлення зовнішньополітичної служби України, 1917–1920: Дис. ... канд. іст. наук. – К., 1994. – 209 с.; *Заруда Т.В.* Зовнішньополітична діяльність уряду Української Держави, 1918 р.: Дис. ... канд. іст. наук. – К., 1995. – 189 с.; *Соловійова В.В.* Дипломатичні представництва Української Народної Республіки в країнах Центральної Європи за доби Директорії (1918–1920 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1999. – 20 с. та ін.

² *Дорошенко Д.* Історія України 1918–1923 рр.: У 2 т. – Т.2: Українська Гетьманська Держава 1918 року. – К., 2002. – 352 с.

³ *О'Коннор-Вілінська В.* На еміграції: Роман. – Л., 2005. – 232 с.

Першою спробою встановлення офіційних відносин зі Швейцарією з боку УНР стало формування у квітні 1918 р. дипломатичної делегації до Іспанії, Італії, Франції та, власне, Швейцарії. Її очолив заступник голови президії Центральної Ради М.Шраг. Попри молодий вік, він уже мав досвід суспільно-політичної діяльності: керував редколегією журналу УПСР «Боротьба», був членом ради селянських депутатів на Чернігівщині, працював у постійній комісії для розробки проекту статуту автономії України. Проте часу для роботи делегації вже не було, адже 29 квітня до влади прийшов П.Скоропадський, а 2 травня розпочав роботу новий уряд. У той період у Києві продовжувало функціонувати засноване 1902 р. консульство Швейцарії, очолюване купцем першої гільдії Г.Енні. Це давало підстави для сподівання тепер уже Української Держави на встановлення офіційних відносин зі Швейцарією. Намір очолити місію до цієї країни першим виявив О.Шульгин. Колишній очільник зовнішньополітичного відомства УНР обіймав у гетьманському міністерстві посаду радника. Разом з іншим радником – Є.Лукасевичем – він звернувся до міністра закордонних справ Д.Дорошенка з доповідною запискою, обґрунтовуючи потребу створення дипломатичного представництва в Європі. Ішлося про відрядження місії, подібної до планованої ще урядом УНР. Артикулювалася потреба порозумітися з послами Німеччини А. фон Муммом та Австро-Угорщини Й.Форґачем і просити їхньої допомоги як представників країн, що вже визнали Україну. На додаток до доповідної записки було підготовлено проект листа до президента Федеральної ради Швейцарської Республіки щодо скерування в Берн української місії на чолі з О.Шульгиним⁴. Однак його прихильність до Антанти спричинила негативну оцінку такої пропозиції німцями, тож кандидатуру відхилили⁵. Утім звернення до швейцарського президента про встановлення дружніх відносин скерували невідкладно.

Для з'ясування такої можливості до Берна «зі спеціальним дорученням» у червні 1918 р. виїхав Є.Лукасевич. Знаний громадський діяч, заступник голови Всеукраїнської спілки лікарів він належав до організаторів медико-санітарної служби УНР та Українського комітету Червоного Хреста, редагував часопис «Українські медичні вісті», упродовж січня – квітня 1918 р. очолював Департамент охорони здоров'я – перший державний орган УНР у сфері медицини. Призначення лікаря на дипломатичну посаду пояснювалося здобуттям ним освіти у Цюріху та широким колом контактів у Швейцарії. Бралася також до уваги співпраця Є.Лукасевича з Міжнародним комітетом Червоного Хреста у Женеві. За результатами поїздки передбачалося «у майбутньому вислати в Швейцарію постійне дипломатичне представництво»⁶.

До місця призначення Є.Лукасевич прибув 22 серпня 1918 р. Лист П.Скоропадського з проханням про згоду швейцарського уряду на відкриття українського представництва в Берні він невідкладно передав до Федерального політичного департаменту Швейцарії. Звернення обговорила Федеральна рада. 5 вересня Є.Лукасевича прийняв федеральний радник Е.Шультесс. Уважаючи, що для Швейцарії економічні питання мають найбільший інтерес, посланець під час розмови заявив, що Україна без особливих труднощів може відвантажити до Швейцарії 300 тис. т зерна за умови вирішення питання транзиту⁷. Його тактика ґрунтувалася на висновках майора генерального штабу М. дю Буа, який перебував у Києві з 20 квітня по 18 червня 1918 р. та збирав інформацію про ситуацію в Україні й експортний потенціал зернових для

⁴ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф.3766. – Оп.1. – Спр.124. – Арк.2.

⁵ Донцов Д. Рік 1918: Київ. – К., 2002. – С.41.

⁶ ЦДАВО України. – Ф.3766. – Оп.1. – Спр.1. – Арк.77.

⁷ Україна між самовизначенням та окупацією: 1917–1922 роки / Упор. В.Дорнік; пер. з нім. В.Кам'янець; наук. ред. Р.Піріг. – К., 2015. – С.435.

Швейцарії⁸. Він переконався в достатніх запасах українського збіжжя, проте наголошував у звіті, що організація довозу зерна з України до Швейцарії можлива за умови згоди на це Центральних держав. На транспортування залізницею закупленого Швейцарією обсягу бракувало б вагонів, неможливим видавалося й перевезення збіжжя Чорним морем та Дунаєм⁹. Із приводу пропозиції Є.Лукаsevича Е.Шультеcс консультувався з австро-угорською делегацією в Берні й отримав пораду ставитися до неї «з великою обережністю»¹⁰. Утім український представник поспішно повідомив керівництву про зацікавленість швейцарського уряду, а також торгівельно-промислових кіл Україною. Невдовзі надійшло письмове підтвердження його слів – керівник управління зовнішньої політики Федерального політичного департаменту Лярді передав йому листа на ім'я Д.Дорошенка з подякою за візит та підтвердженням готовності швейцарського уряду прийняти в Берні «будь-якого іншого представника, який користується довірою [...] міністра закордонних справ»¹¹. У Києві ці слова потрактували як згоду прийняти українське дипломатичне представництво¹².

10 жовтня 1918 р. Рада Міністрів Української Держави ухвалила закон про заснування посольства 2-го розряду у Швейцарії. Як згодом писав Д.Дорошенко, це «мало для нас дуже велике значення», адже у цій країні «сходилися нитки міжнародних зносин», тут можна було зустрітися з представниками Антанти¹³. Дипломатичну установу очолив Є.Лукаsevич. Штат місії формувався до кінця жовтня. До нього включили як працівників зовнішньополітичного відомства, так і осіб, котрі не мали відношення до дипломатії. Так, на звернення начальника Головного управління Генерального штабу до складу місії було зараховано генерального хорунжого Л.Дроздовського як військового агента¹⁴. Випускник математичного факультету Новоросійського університету, Київського піхотного юнкерського училища та Миколаївської академії генштабу, він брав участь у російсько-японській і Першій світовій війнах (був начальником штабу 1-го гвардійського корпусу), із російської армії в українську перейшов зі званням генерал-майора, обійнявши посаду першого генерал-квартирмейстера Головного управління Генерального штабу Дієвої армії УНР¹⁵. Однак Л.Дроздовський виїхав із родиною до місця призначення, не отримавши погодження швейцарської сторони, і змушений був затриматися в Берліні¹⁶. 12 жовтня на посаду секретаря посольства було призначено старшого діловода дипломатичного відділу МЗС В.Якубовського, перекладача – А.Миколаїва, позаштатного урядовця – О. ван дер Брігена, дипломатичного кур'єра – Ю.Білеця. У штаті опинилися також колишній підполковник російської армії й заступник начальника Генерального штабу Дієвої армії УНР Є.Кельчевський, співробітники зовнішньополітичного відомства Д.Андрієвський, В.Соколовський, Г.Білянкін, І.Добродієва. Поза штатом оформлено живописця С.Мако¹⁷. Решту персоналу призначив безпосередньо посол: було прийнято урядовцями Г.Чикаленко-Келлер, М.Захарченко та М.Захарченка¹⁸.

⁸ Сліпченко О. Місія майора дю Буа // Україна дипломатична. – Вип. XVI. – К., 2017. – С. 715–723.

⁹ Україна між самовизначенням та окупацією: 1917–1922 роки. – С. 434.

¹⁰ Там само. – С. 435.

¹¹ Сліпченко О. Місія майора дю Буа. – С. 722.

¹² Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920 роки). – К., 2007. – С. 273.

¹³ Там само.

¹⁴ ЦДАВО України. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 124. – Арк. 13.

¹⁵ Там само. – Арк. 15.

¹⁶ Він прибув уже після приходу до влади в Києві Директорії як аташе дипломатичної місії.

¹⁷ ЦДАВО України. – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 124. – Арк. 106.

¹⁸ Там само. – Спр. 2. – Арк. 18.

Великі сподівання посол покладав на Г.Чикаленко-Келлер – доньку Є.Чикаленка і дружину німецького науковця Г.Келлера. Журналістка й перекладачка, вона вільно володіла німецькою, французькою, англійською мовами, навчалася в Лозанні й Женеві, брала участь у жіночому русі¹⁹.

Одночасно з посольством створювалися консульські установи. 7 жовтня 1918 р. тимчасовим виконувачем обов'язків генерального консула у Цюриху Д.Дорошенко призначив О.Вілінського, секретарем консульства – О.Дем'яненка²⁰. Як і для Є.Лукаsevича, для О.Вілінського Швейцарія була близькою країною: випускник і викладач Харківського університету, він у 1905–1907 рр. працював над інженерними проектами в Берліні, Давосі, Цюриху. Після повернення мешкав у Києві, працював за фахом і викладав у Київському політехнічному інституті. У 1917 р. став членом Центральної Ради, очолював департамент професійної освіти Генерального Секретаріату²¹, видавничу спілку у Львові. Секретар генконсульства мав європейську освіту – після закінчення технічного вишу в Україні спеціалізувався у Брюсселі, але перервав навчання з початком Першої світової війни та пішов добровольцем до французької армії²².

О.Вілінський їхав до Цюриха зі сподіваннями щодо налагодження економічних зв'язків. Він збирався створити Музей зразків товарів і виробів з України, домовившись про надання експонатів із міністром промислу й торгівлі І.Фещенком-Чопівським, головою кустарно-промислового відділу Міністерства народної освіти А.Середю та обговоривши потребу такої установи з представниками Дніпросоюзу, Українобанку, Товариства цукроварів. Однак коли консул із членами своєї родини та секретарем дісталися 29 жовтня 1918 р. до місця призначення, з'ясувалося, що швейцарська влада не має наміру визнавати його повноваження. Утім О.Вілінський винайняв у Цюриху помешкання на Університетштрассе, 8 і почав приймати українських громадян. Йому вдалося встановити контакти з місцевими підприємцями, зокрема з представниками фірми «Брати Куоні», виробниками взуття, тканини тощо, та навіть відправити до Одеси замовлені українським урядом товари на 2 млн крб.

Тим часом дипломатичне представництво організовувало свою роботу в Берні у приміщенні на вул. Глюкевені, 4. Як згадував Д.Дорошенко, це було дуже скромне помешкання, «схоже скоріше на якусь торговельну контору, ніж на дипломатичну місію, на одній з центральних вулиць»²³. 2 листопада 1918 р. Є.Лукаsevич був де-факто визнаний українським представником у Швейцарії, а українське представництво – «офіційною місією» (формально не пов'язаною з урядом УНР, але такою, що представляла його інтереси). Про юридичне визнання не йшлося. Усі співробітники посольства отримали «дипломатичні легітимації, як і всі інші закордонні дипломатичні представництва»²⁴. Водночас послови дали чітко зрозуміти, що кількість співробітників місії збільшувати не можна. Про причину він здогадувався, уважаючи, що «швейцарці боялися впускати громадян колишньої Росії, щоб між ними не було більшовиків, головню більшовицьких агітаторів»²⁵. Пересторога не була безпідставною з огляду на участь більшовиків в організації того року восени страйків у Швейцарії.

¹⁹ Див.: Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / Упор. В.А.Просалова. – Донецьк, 2012. – 516 с.

²⁰ ЦДАВО України. – Ф.3766. – Оп.1. – Спр.2. – Арк.95.

²¹ Вілінський Олександр Валеріянович // *Верстюк В., Осташко Т.* Діячі Української Центральної Ради: Бібліографічний довідник. – К., 1998. – С.75–76.

²² ЦДАВО України. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.138. – Арк.102.

²³ *Дорошенко Д.* Мої спомини про недавнє минуле... – С.632.

²⁴ *Лукаsevич Є.* Швейцарські перипетії // *Україна дипломатична.* – Вип.1. – К., 2000. – С.302.

²⁵ Там само.

Контакти посольства зі швейцарським зовнішньополітичним відомством координував відділ захисту підданих Швейцарії на території колишньої Росії при Федеральному політичному департаменті. Є.Лукаsevич отримав дозвіл опікуватися українськими громадянами, інтернованими у Швейцарії, та студентами-українцями. Їм посольство допомагало насамперед матеріально та сприяло поверненню додому. Важливими при цьому були відносини з Міжнародним комітетом Червоного Хреста, функції українського представника при якому виконував Є.Лукаsevич. Із початком роботи представництва до його консульського відділу почали активно звертатися народжені на території України росіяни з проханням поміняти їм видані більшовиками паспорти на українські, щоб уникнути виселення зі Швейцарії²⁶. Українські паспорти швейцарським урядом визнавалися.

Невдовзі в Берн приїхав Д.Дорошенко. Посольство забезпечувало перший візит українського високопосадовця до Швейцарії. Міністр виїхав 22 жовтня 1918 р. в Берлін із метою переконати канцлера Німеччини Максиміліана Баденського не виводити з України німецькі частини до приходу військ Антанти, та планував провести там переговори з представниками офіційних місій союзників²⁷ щодо встановлення дипломатичних відносин. Передбачалося також відвідання з цією метою Берна, Лондона й Парижа. До місця призначення Д.Дорошенко дістався хворим, у нього діагностували дифтерит. Ізольований в одній із кімнат посольства, він був змушений скасувати призначені візити і спілкувався з допомогою записок. Тим часом із Києва телеграфом надійшла новина, що в тільки-но сформованому кабінеті посада міністра закордонних справ залишилася за Д.Дорошенком²⁸. Одужавши, він розпочав інтенсивні переговори з німецькими державними діячами. Утім у ніч на 30 жовтня 1918 р. розпочалося Кільське повстання, що стало провісником Листопадової революції в Німеччині. 9 листопада кайзер Вільгельм II зрікся влади²⁹. У цей час Д.Дорошенко отримав декілька телеграм від Є.Лукаsevича про готовність його візиту до швейцарської столиці та домовленість про зустрічі з представниками голови коаліційного уряду і прем'єр-міністра Італії В.Орландо³⁰. 11 листопада було підписано Комп'єнське перемир'я. Д.Дорошенко вирушив до Берна через Ліндау, прибувши туди в день початку загального страйку у Швейцарії – 12 листопада. Лише за три дні він дістався Берна й зупинився в готелі «Бернергоф» на вул. Марктгассе, 39.

Напередодні було зроблено спробу відкрити другу українську консульську установу. 11 листопада 1918 р. на посаду консула у Женеві отримав призначення Є.Сокович³¹ – колишній міністр залізничних шляхів УНР (був звільнений через конфлікт із профспілками) та очільник комунікаційної комісії при українській делегації під час українсько-російських мирних переговорів у Києві. Його досвід практичної діяльності, як і перебування на відповідальній державній посаді та життєва позиція, мали важливе значення для роботи в консульській службі.

Першим представником Антанти, з яким у Д.Дорошенка відбулася незапланована зустріч, став керівник французького прес-бюро, який повідомив йому про зміну 14 листопада 1918 р. П.Скоропадським кабінету і призначення міністром закордонних справ Г.Афанасьєва. Це означало втрату Д.Дорошенком повноважень, хоч урядового

²⁶ Там само. – С.304.

²⁷ Україна и Державы Согласия // Киевская мысль. – 1918. – 2 ноября (30 октября). – №212. – С.2.

²⁸ *Дорошенко Д.* Мої спомини про недавнє минуле... – С.634.

²⁹ *Мартинюк А.Ю.* Листопадова революція в Німеччині 1918 // Енциклопедія історії України: У 10 т. – Т.6: Ла – Мі. – К., 2009. – С.162.

³⁰ *Дорошенко Д.* Мої спомини про недавнє минуле... – С.670.

³¹ ЦДАВО України. – Ф.3766. – Оп.1. – Спр.2. – Арк.98.

рішення про це він ще не отримав. Не маючи прямого зв'язку з гетьманом і розуміючи надзвичайність змін у Києві, Д.Дорошенко не робив жодних офіційних кроків. Крім того, як згадував Є.Лукасевич, тривале перебування міністра в Берліні справило негативне враження на «антантські кола в Швейцарії»³². Тож спроби посла організувати його зустрічі з представниками Великобританії, Франції і США не мали успіху, а міністр відчував передчасність попередніх запевнень дипломата щодо готовності візиту. Через тиждень Д.Дорошенко виїхав в Україну, призупинивши повноваження Є.Лукасевича.

23 листопада 1918 р. уряд Української Держави тимчасово делегував управління справами посольства послові в Німеччині Ф.Штейнгелю³³. На початку грудня про призупинення повноважень Є.Лукасевича повідомила місцева преса³⁴. Та отримавши 16 грудня від першого секретаря посольства в Берліні О.Козія телеграму про перемогу Директорії, Є.Лукасевич відповів Ф.Штейнгелю, що залишиться на посаді через відсутність наказу про його звільнення³⁵.

24 січня 1919 р. наказом Директорії повноваження Є.Лукасевича було поновлено, а посольство перейменовано в надзвичайну дипломатичну місію УНР у Швейцарії з наданням статусу посольства 1-го розряду. У штаті дипустанови, окрім очільника, залишалось дев'ять співробітників: радник Є.Сокович, якому не вдалося налагодити роботу консульства через невизнання швейцарським урядом, очолив консульський відділ; старші секретарі О.Гладишовський, О. ван дер Бріген і В.Якубовський, драгоман Г.Чикаленко-Келлер, старші канцеляристи Д.Андрієвський і В.Соколовський, бухгалтер М.Захарченко, молодший канцелярист М.Шульгин. Були також дві позаштатних працівниці: сестра Лесі Українки музикантка й викладачка французької мови О.Косач-Шимановська та дружина О.Гладишовського – Іванна³⁶.

Кадровий склад представництва посилило прибуття на посаду керівника прес-бюро місії Д.Донцова – громадсько-політичного діяча, першого голови Співки визволення України у Швейцарії, директора Української телеграфної агенції періоду УНР та очільника бюро преси при Міністерстві внутрішніх справ Української Держави. Він виїхав у складі делегації на Паризьку мирну конференцію, однак не дістався до місця призначення. Є.Лукасевич запропонував йому очолити прес-бюро посольства у Швейцарії, тож 16 лютого 1919 р. Д.Донцов приїхав у Берн³⁷.

Одночасно в Берні зупинилася надзвичайна торгівельно-промислова місія УНР до Франції, Бельгії та Італії на чолі з колишнім членом Центральної Ради П.Чижевським³⁸. Значна частина його життя пройшла у Швейцарії, він навчався у Женевському університеті. До складу місії входили радник – директор департаменту зовнішнього торгу Міністерства торгівлі Ф.Королів, секретар – урядовець з особливих доручень при цьому департаменті Ф.Диновський та заступник секретаря З.Курбас; члени: межовий інженер М.Бейер, представник Укрінбанку, від кооперації С.Перепелиця³⁹. Завдання місії полягали у забезпеченні встановлення офіційних торгівельно-економічних відносин та особистих дружніх контактів із комерційними й

³² Лукасевич Є. Швейцарські перипетії... – С.304.

³³ ЦДАВО України. – Ф.3766. – Оп.1. – Спр.2. – Арк.20.

³⁴ Лукасевич Є. Швейцарські перипетії... – С.305.

³⁵ Там само. – С.306.

³⁶ ЦДАВО України. – Ф.4211. – Оп.1. – Спр.25. – Арк.4.

³⁷ Донцов Д. Рік 1918: Київ. – С.138.

³⁸ ЦДАВО України. – Ф.4211. – Оп.1. – Спр.10. – Арк.19.

³⁹ Там само. – Ф.3877. – Оп.1. – Спр.14. – Арк.9.

фінансовими колами країн, на які поширювалися її повноваження, у веденні переговорів щодо замовлення й закупівлі машин, обладнання, іншої продукції, досягнення домовленостей про реалізацію державних і гарантованих державою позик. Місія мала право засновувати спільні торгівельні палати з метою реалізації поставлених завдань.

У Швейцарії співробітники місії очікували дозволу французького посольства на в'їзд до Франції, налагоджуючи контакти зі швейцарськими промислово-фінансовими колами. У звіті міністрові народного господарства УНР П.Чижевський характеризував Швейцарію як «Америку Західної Європи в мініатюрі» та наголошував на потребі встановлення з нею торговельних відносин. За сприяння посла Є.Лукаsevича до уряду було скеровано телеграму з проханням розширити повноваження місії на Швейцарію. Ішлося також про створення Українсько-швейцарської торгівельної палати у Женеві та про відкриття українського банку⁴⁰. Для обговорення ключових питань діяльності голова місії систематично збирав наради. Питання про створення Українсько-швейцарської торгівельної палати члени місії розглянули за участі швейцарського правника доктора Мексіна, який розробив статут палати 27 березня, ухваливши скликати установчі збори 2 квітня 1918 р.⁴¹ Однак до окресленої дати справу завершити не вдалося. У березні місія розташувалася у Женеві. 17 квітня Є.Лукаsevич телеграфом повідомив П.Чижевському наказ С.Петлюри про повернення місії, які так і не прибули до місця призначення. На екстреному засіданні було вирішено просити посольство надати оригінал наказу, а до його отримання продовжувати діяльність. Ф.Королів виїхав до Берна, де мав зустрічі в посольстві й у Господарському департаменті Швейцарії. 7 травня урядовим рішенням повноваження місії було поширено на Швейцарію⁴². Уже 20 травня члени місії обговорили порядок денний установчих зборів палати, але працювати вирішили, «доки старчить асигнованих кредитів»⁴³.

Складне фінансове становище було й у дипломатичного представництва. Є.Лукаsevич згадував, що «матеріальні засоби посольства скінчилися навесні 1919 року»⁴⁴. Проте українська місія виконувала свої повноваження. В її приміщенні збиралися представники Литви, Латвії, Грузії для обговорення стратегії, що допомогла б досягти визнання незалежності. Тісні стосунки в Є.Лукаsevича склалися з литовськими колегами. Вони заснували Українсько-литовський союз із метою проведення спільних виступів проти російських більшовиків. Докладалися зусилля в інформаційній сфері. За зауваженням посла УНР у Данії Д.Левицького, «за 1919 рік сам Лукаsevич у Берні видав більше 15 брошур пропагандивних у французькій мові з ріжних ділянок нашого життя»⁴⁵.

Проте 10 травня 1919 р. Рада Народних Міністрів УНР у «порозумінні з урядом ЗУНР» відповідно до попередніх консультацій призначила головою швейцарської місії надзвичайного посла й повноважного міністра ЗУНР М.Василька⁴⁶. Досвідчений дипломат (багаторічний посол буковинського сейму, австрійського райхстагу, учасник мирних переговорів у Бресті, перший дипломатичний представник ЗУНР у Відні) та авторитетний громадський діяч (член Української національної ради, координатор Українського крайового комітету Буковини) мав довіру

⁴⁰ Там само. – Ф.4211. – Оп.1. – Спр.10. – Арк.9.

⁴¹ Там само. – Арк.10.

⁴² Там само. – Ф.3877. – Оп.1. – Спр.14. – Арк.15.

⁴³ Там само. – Ф.4211. – Оп.1. – Спр.10. – Арк.14. 30 червня 1919 р. телеграмою місії було повідомлено про її ліквідацію.

⁴⁴ Лукаsevич Є. Швейцарські перипетії... – С.306.

⁴⁵ Левицький Д. Дипломатичні маневри на данському терені // Україна дипломатична. – Вип.І. – К., 2000. – С.320.

⁴⁶ ЦДАВО України. – Ф.3696. – Оп.1. – Спр.24. – Арк.14–14 зв.

С.Петлюри. Про призначення М.Василька було повідомлено листом. Йому доручалося активізувати стосунки з представниками дипломатичного корпусу з метою досягнення визнання УНР державами, які мали дипломатичні представництва в Берні, та делегуватися нагляд за всіма українськими місіями (політичними, військовими, економічними), що перебували або мали прибути до Швейцарії, і представниками державної влади. На посаду заступника голови місії отримав призначення колишній український представник у Стамбулі М.Левитський із дорученням вести справу місії за відсутності посла⁴⁷.

С.Лукаsevич щодо такого рішення отримав телеграму за підписом міністра закордонних справ В.Темницького, однак залишати посаду не збирався. Він поставив вимогу надати йому ухвалу Директорії з цього питання або копію вповноваження міністра про наявність у нього права на звільнення послів іменем Директорії, мотивуючи необхідністю подати їх до Федерального політичного департаменту⁴⁸.

Повідомлення про зміну керівництва вплинуло на настрої в місії. Першим звернувся до МЗС із проханням перевести його до місії у Ватикані старший урядовець Д.Андрієвський⁴⁹. Про переведення до Праги клопотався аташе Л.Дроздовський. Утім міністр уважав за потрібне залишити його на посаді зі спеціальним завданням вивчення досвіду організації швейцарської армії та підготовки населення до військової служби з метою використання цих знань в Україні⁵⁰.

Тим часом 18–22 червня 1919 р. М.Василько вже як посол узяв участь у проведеної В.Темницьким нараді українських дипломатичних представників, що відбулася у Відні. Ключове питання полягало в обговоренні основних пріоритетів зовнішньополітичного курсу Директорії, які проголошувалися незмінними: соборність і незалежність⁵¹. У цьому контексті велике значення надавалося орієнтованій на визнання незалежності УНР діяльності українського представництва на Паризькій мирній конференції, виведення з території України іноземних військ, отримання допомоги в боротьбі з більшовиками. Участь у нараді очільника надзвичайної місії УНР у Швейцарії була важливою ще й з огляду на те, що згідно з рішенням Паризької мирної конференції осідок у Женеві отримала нова міжнародна організація – Ліга Націй. Відповідно до викладеного у 14 пунктах В.Вільсона плану мирного облаштування повоєнного світу, держави-учасниці Ліги Націй зобов'язувалися допомагати одна одній у разі зовнішньої агресії, сприяти процесу роззброєння, користуватися методами відкритої дипломатії. Членами її стали країни Антанти та запрошені ними держави Європи, Америки, Азії. Українська дипломатична місія в Берні отримала додаткові завдання встановлення контактів у Лізі Націй. Після завершення наради М.Василько деякий час залишався у Відні. А міністр М.Темницький відправив Є.Лукаsevичу листа з подякою за роботу на чолі дипломатичної місії та пропозицією очолити дипмісію УНР в Іспанії, узяти до складу нового представництва потрібних йому співробітників посольства у Швейцарії⁵². Є.Лукаsevич пропозицію не прийняв.

Свої міркування щодо штату місії мав і новопризначений посол. Він пропонував перевести радника Є.Соковича на посаду керівника економічного та консульського відділу, директора канцелярії О. ван дер Брігена і співробітників В.Соколовського,

⁴⁷ Там само. – Арк.14.

⁴⁸ Там само. – Арк.20–20 зв.

⁴⁹ Там само. – Арк.26.

⁵⁰ Там само. – Арк.92.

⁵¹ Див.: Жук Ю. Спогади про батька // Політика і час. – 1994. – №4. – С.61–62.

⁵² ЦДАВО України. – Ф.3696. – Оп.1. – Спр.24. – Арк.18.

М.Шульгіна, Г.Чикаленко-Келлер – залишити на посадах, секретаря посольства О.Гладишовського й урядника В.Якубовського перевести до інших установ. На посаду першого радника посол планував В.Залозецького (переведенням із місії в Парижі), секретаря – доктора О.Райса, колишнього секретаря президента Англо-австрійського банку у Відні, керівника бюро президії крайового буковинського уряду, нагородженого Великою срібною медаллю хоробрості під час війни. М.Василько був високої думки щодо працьовитості та мовної підготовки останнього (крім української О.Райс володів німецькою, французькою, англійською, італійською, російською, румунською мовами)⁵³. На посаду офіцера планувалося взяти отамана армії ЗУНР К.Турка-Бреверна, аташе – князя С.Трубецького, аташе зі справ преси – В.Бандрівського⁵⁴. Для посилення «літературного впливу в пресі» посол просив дозволу міністра прийняти доцента Женевського університету доктора Е.Привата на засадах контракту та «двох гідних довірря жіночих помічних сил» – З.Клінгер і Л.Ганкевич⁵⁵. Відповідні призначення М.Василько здійснив за погодженням із міністерством 27 червня.

30 червня 1919 р. посол отримав повідомлення від швейцарських властей про визнання його керівником «офіційної місії» УНР у цій країні⁵⁶. Того ж дня було звільнено Є.Лукаsevича, відтак він виїхав до Варшави. М.Василько прибув у Берн 11 липня. Ключовими завданнями дипломат визначав пошуки підтримки України в її боротьбі проти більшовиків, поширення інформації про свою країну, участь у засіданнях Ліги Націй. Офіційну роботу він розпочав із візиту до міністра-президента Ф.Калондера та очільника зовнішньополітичного відомства К.Паравіччї⁵⁷. 21 липня під час аудієнції відбулося вручення вірчих документів. Посол подякував міністрові-президенту від імені С.Петлюри за прихильність Швейцарії до українців і гостинність для «працівників розумової праці», наголосивши, що насамперед це «зобов'язує його нічого не робити всупереч намірам уряду Швейцарії»⁵⁸. Важливим для М.Василька було обговорення питання про визнання цієї державою України. Ф.Калондер мотивував дотеперішню відсутність цього кроку важливістю адаптуватися до вимог Антанти та не дав жодних обіцянок.

Після офіційних візитів М.Василько взявся за налагодження контактів із дипломатичним корпусом. Першим він відвідав тимчасового повіреного у справах Чехословаччини П.Барачека-Яцкерка, зустрівся також із представниками Японії, Італії, Греції. Не вдалося йому встановити контакти з посольством Великобританії (посла перевели до Варшави) та Франції (посол не повернувся з Паризької мирної конференції). Під час зустрічей М.Василько зауважив особливий інтерес співрозмовників до політики УНР щодо А.Денікіна та поляків. Для отримання узгодженої позиції він надіслав запит із цих питань до уряду й отримав повідомлення прес-бюро про війну з денікінцями та вказівки МЗС з висвітлення цих питань⁵⁹.

Великою публічною акцією за участі посла М.Василька стали гастролі у Швейцарії Української республіканської капели під керівництвом О.Кошиця. Дізнавшись у Відні, що учасники колективу довгий час не могли отримати візи до Франції, дипломат посприяв їм щодо дозволу на приїзд у Швейцарію. Так у

⁵³ Там само. – Арк.22–22 зв.

⁵⁴ Там само. – Арк.22 зв.

⁵⁵ Там само. – Арк.23.

⁵⁶ Там само. – Арк.71.

⁵⁷ Там само.

⁵⁸ Там само. – Арк.35.

⁵⁹ Там само. – Арк.76.

гастрольному графіку капели з'явилася ще одна країна. 10 жовтня 1919 р. у залі базельського «Штадтказино» відбувся перший концерт. До початку листопада українська пісня пролунала в Берні, Цюріху, Женеві, Лозанні. Кожен із десяти концертів мав позитивні відгуки в місцевій пресі⁶⁰. У фіналі гастролей М.Василько влаштував на честь артистів банкет, запросивши на нього дипломатів, журналістів, представників політичних та економічних кіл. Невдовзі вдалося отримати французькі візи, тож із Берна капела вирушила у Францію.

15 листопада 1919 р. Директорія УНР ухвалила рішення про скорочення штатів дипломатичних представництв та видатків на їх утримання. У швейцарській місії з 1 грудня мали залишитися 7 штатних співробітників (голова, радник, секретар, аташе, бухгалтер, старший і молодший урядовці)⁶¹. Проте прилюдно врочисту обіцянку (відповідно до своєї посади) про службу УНР і її верхній владі 26 листопада склали всі співробітники місії⁶².

У січні 1920 р. фінансування українських дипломатичних представництв зосередилося в руках посла М.Василька. Іноді йому доводилося оплачувати заходи та діяльність, зокрема місії у Швейцарії, власним коштом. Скорочення штату стало нагальною потребою, тож було звільнено Д.Андрієвського, С.Старосольського. Натомість із проханням допомогти заступникові секретаря торгівельно-економічної місії З.Курбасу, який через її ліквідацію змушений був затриматися у Женеві, не одержував платні та витратив усі свої заощадження, звернувся до М.Василька П.Чижевський⁶³. Так З.Курбас опинився у складі дипломатичної місії.

Поряд із фінансовими проблемами українське представництво зіткнулося з інформаційним подразником у вигляді діяльності відкритого журналістом В.Степанківським (фундатор Українського інформаційного бюро в Лозанні) франкомовного тижневика «L'Ukraine». Як прихильник гетьмана П.Скоропадського, він негативно оцінював С.Петлюру та владу УНР. 20 травня 1920 р. посольство поширило інформацію для швейцарської преси про те, що часопис є приватним проектом В.Степанківського й не має відношення до українського уряду та до будь-якої політичної партії⁶⁴. Відповідно до «строго довірочної» вказівки МЗС УНР на виконання доручення головного отамана М.Василько мав позбавити журналіста дипломатичного паспорта, оскільки «вся його праця і напрямок його часопису є ворожі справи УНР і її уряду»⁶⁵. Невдовзі В.Степанківський виїхав до США.

З огляду на інформаційну протидію місія використовувала всі можливості та майданчики для пропаганди української справи. Проведення у Швейцарії різноманітних міжнародних форумів сприяло реалізації цього завдання. Важливою подією був, зокрема, виступ співробітниці дипломатичного представництва Г.Чикаленко-Келлер на конгресі Союзу для виборчих прав жінок, що відбувся 6–12 червня 1920 р. у Женеві. Вона стала першою українкою, котра виголосила доповідь англійською мовою на заході такого рівня, висвітливши становище жінок в Україні, участь їх у державному управлінні, парламентських і муніципальних виборах⁶⁶.

М.Василькові довелося виконувати й урядове завдання щодо забезпечення повернення українських вояків, які опинилися за кордоном, та їх обліку з метою

⁶⁰ Там само. – Ф.3965. – Оп.2. – Спр.46. – Арк.7–10.

⁶¹ Там само. – Ф.3512. – Оп.2. – Спр.5. – Арк.11.

⁶² Там само. – Ф.3965. – Оп.2. – Спр.46. – Арк.7–23.

⁶³ Там само. – Ф.3877. – Оп.1. – Спр.14. – Арк.21.

⁶⁴ Там само. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.368. – Арк.9.

⁶⁵ Там само. – Арк.58.

⁶⁶ Там само. – Спр.369. – Арк.9–11.

поповнення лав національної армії. У цьому питанні він співпрацював зі швейцарськими гуманітарними організаціями, зарубіжними місіями. 30 червня 1920 р. на запит міністра закордонних справ УНР представництво звернулося до штаб-квартири Міжнародного комітету Червоного Хреста у Женеві щодо сприяння звільненню заручників, захоплених російськими більшовиками. Посаду заступника очільника комітету тоді обіймав син званого художника Миколи Ге – Микола Ге (молодший). Випусник юридичного факультету київського Університету св. Володимира, він здобув освіту в Італії та Франції, на деякий час повертався на Чернігівщину, де осів батько, але знову виїхав до Західної Європи й мешкав у маєтку Женжен поблизу Женеві. Завдяки його особистій зустрічі з керівником Міжнародного комітету Червоного Хреста лист міністра закордонних справ УНР потрапив до адресата⁶⁷.

На авторитет і зв'язки М.Василька розраховував очільник зовнішньополітичного відомства, звернувшись 24 червня 1920 р. до нього з проханням узяти участь у складі української делегації в міжнародній конференції в бельгійському місті Спа, куди збиралися представники країн Антанти, Польщі, Чехословаччини та Німеччини. Передбачалося, що захід, котрий мав розпочатися 5 липня, розгляне питання виконання постанов Версальської мирної конференції, обговорить суми німецьких репарацій і претензії Антанти до Німеччини, радянсько-польську війну, територіальні суперечки. Крім М.Василька, до складу делегації планувалися М.Тишкевич, А.Марголін, А.Яковлів⁶⁸. М.Василько отримав також пропозицію обійняти ще й посаду посла в Італії, яку він прийняв.

Утім добитися розгляду українського питання на конференції у Спа М.Василькові не вдалося. Делегація УНР була змушена констатувати, що «всі зусилля українського уряду і його представників за кордоном в справі досягнення співчуття країн Антанти в настільки справедливій боротьбі українського народу щодо визнання права на самовизначення [...] залишилися безплідними»⁶⁹. Невизнання УНР державами Антанти перешкоджало позитивному вирішенню звернень українських представництв і до Паризької мирної конференції й Ліги Націй. Невдачі змусили М.Василька дати негативну оцінку діяльності графа М.Тишкевича, котрий 22 серпня 1919 р. очолив українську місію на Паризькій мирній конференції⁷⁰.

Напружена праця М.Василька позначилася на його здоров'ї: у нього почала розвиватися важка форма астми. Фінансуючи діяльність місії зі власних коштів, він змушений був зменшувати платню співробітникам і скорочувати штат. Натомість його функції розширювалися. Після звільнення Г.Сидоренка з посади посла УНР у Відні наприкінці 1921 р. до обов'язків М.Василька, окрім місій у Швейцарії та Італії, додалося ще й керівництво посольством в Австрії⁷¹.

До кінця 1921 р. становище місії, як й інших українських представництв, значно ускладнилося. Невизнаним офіційно дипломатичним установам, які репрезентували «країну без території» та часто не мали ані фінансування, ані зв'язку з державними органами, виконувати свої функції ставало дедалі важче. Натомість радянський уряд вислав своїх «повпредів» у ключові держави. Після тривалого лікування 7 листопада 1921 р. М.Василько переїхав до Берліна. Його функції відтепер поширювалися й на посольства в Німеччині та місію в Будапешті. У Берні

⁶⁷ Там само. – Спр.531. – Арк.21.

⁶⁸ Там само. – Спр.368. – Арк.21.

⁶⁹ Історія української дипломатії: перші кроки на міжнародній арені (1917–1924 рр.): Док. і мат. – К., 2010. – С.406.

⁷⁰ Див.: *Добрянський О.В.* Микола Василько – видатний український дипломат початку ХХ ст. // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – Вип.14. – К., 2008. – С.222–228.

⁷¹ ЦДАВО України. – Ф.3696. – Оп.2. – Спр.533. – Арк.143, 148.

ж залишився консул З.Курбас, котрого М.Василько призначив секретарем надзвичайної дипломатичної місії УНР у Швейцарії, доручивши заступати його в разі відсутності на правах повіреного у справах⁷².

Намагаючись зберегти місію в Берні, М.Василько реалізував свої керівні функції з Берліна. Задля скорочення видатків на утримання диппредставництва посол вирішив відновити роботу консульства у Цюріху і призначити його керівником голову фірми «Брати Куоні» комерсанта та власника нерухомості у цьому місті С.Куоні. Консул брав утримання посольства в Берні на власний кошт⁷³. Структурні зміни було затверджено відповідними наказами. У штаті місії від 1 грудня 1921 р. залишилися секретар-керуючий посольством, канцелярський урядовець і служник, а у Цюріху створювалося консульство УНР. Однак до червня 1922 р. С.Куоні не отримав консульського посвідчення. Лише наприкінці того року після повторного звернення М.Василька до МЗС питання було вирішено. На той момент більшість українських дипломатичних представництв уже припинили діяльність.

Детально спланованим заходом стала організація переїзду С.Петлюри з Варшави до Парижа, що відбулося у середині 1923 р. за участі М.Василька. Підписання Польщею прелімінарної угоди з радянською Росією у жовтні 1920 р. обернулося вимогою УСРР 1923 р. до польських властей щодо заборони діяльності уряду УНР і видачі С.Петлюри як «ворога народу». Залишатися у Варшаві для нього ставало небезпечно. Поїздки було сплановано через Будапешт. Перебування колишнього голови Директорії в угорській столиці підготував очільник надзвичайної дипломатичної місії УНР у цій країні В.Сікевич. Саме в Будапешті відбулася остання зустріч С.Петлюри та М.Василька, який, з огляду на свою хворобу, допомогу в переїзді головного отамана до Парижа через Швейцарію доручив З.Курбасові.

На той момент місія УНР у Швейцарії існувала вже суто формально, і це тривало до 1926 р. Основна функція З.Курбаса полягала у збереженні архіву установи. Зрештою документи було передано Е. фон Бергену, родина якого зберігала папери до 1969 р., коли їх передали у Федеральний архів Швейцарії.

Таким чином, розвиток українсько-швейцарських відносин у 1918–1921 рр. зумовлювала геополітична та економічна ситуація в Європі під час і після завершення Першої світової війни. Економічна криза, що істотно вплинула на соціально-економічне становище Швейцарії, сприяла пробудженню інтересу швейцарської сторони до встановлення торговельних відносин з Україною. Натомість для України налагодження дипломатичних відносин зі Швейцарією мало велике значення не лише у площині двосторонніх контактів, а і як можливість опосередкованої взаємодії з державами Антанти та участі в роботі міжнародних організацій. Важливість справи для української сторони засвідчував статус посольства, наданий дипломатичному представництву, перебування у Швейцарії української торговельної місії, створення консульських установ у Цюріху, Женеві, Українсько-швейцарської торговельної палати, Українського інформаційного бюро. Ключова особливість вітчизняної дипломатичної присутності у Швейцарії в 1918–1926 рр. полягала в «офіціозному» статусі представництва та у відкритості швейцарської влади попри відсутність офіційного визнання держави. Є всі підстави вважати, що діяльність українського представництва у Швейцарії, як і швейцарського консульства в Києві заклали підвалини інституційної історії двосторонніх відносин.

⁷² Там само. – Арк.19.

⁷³ Там само. – Арк.18.

REFERENCES

1. Dobrzhanskyi, O.V. (2008). Mykola Vasytko – vydatnyi ukrainskyi dyplomata pochatku XX st. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*, 14, 222–228. [in Ukrainian].
2. Dornik, V. (Comp). (2015). *Ukraina mizh samovyznachenniam ta okupatsiieiu: 1917–1922 roky*. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Doroshenko, D. (2007). *Moi spomyny pro nedavnie mynule (1914–1920 rr.)*. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Zhuk, Yu. (1994). Spohady pro batka. *Polityka i chas*, 4, 60–63. [in Ukrainian].
5. Levytskyi, D. (2000). Dyplomatychni manevry na danskomu tereni. *Ukraina dyplomatychna*, 1, 320–325. [in Ukrainian].
6. Lozyskyi, V.S. (2000). Arkhiv Nadzvyzhainoi dyplomatychnoi misii UNR u Berni za 1918–1926 rr. peredano v Ukrainu. *Arkhiv Ukrainy*, 1/3, 74–80. [in Ukrainian].
7. Matiash, I.B. (Ed.). (2010). *Istoriia ukrainskoi dyplomatii: pershi kroky na mizhnarodnii areni (1917–1924 rr.): dokumenty i materialy*. Kyiv. [in Ukrainian].
8. O’Konnor-Vilinska, V. (2005). *Na emihratsii: roman*. Lviv. [in Ukrainian].
9. Prosalova, V.A. (Comp). (2012). *Ukrainska diaspora: literaturni postati, tvory, biobibliografichni vidomosti*. Donetsk. [in Ukrainian].
10. Soloviova, V.V. (1999). *Dyplomatychni predstavnytstva Ukrainkoi Narodnoi Respubliky v krainakh Tsentralnoi Yevropy za doby Dyrektorii (1918–1920 rr.) (Extended abstract of Candidates thesis)*. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].
11. Viedenieiev, D. (1994). *Stanovlennia zovnishnopolitychnoi sluzhby Ukrainy, 1917–1920 (Candidates thesis)*. Kyiv. [in Ukrainian].
12. Zaruda, T.V. (1995). *Zovnishnopolitychna diialnist uriadu Ukrainkoi Derzhavy, 1918 r. (Candidates thesis)*. Kyiv. [in Ukrainian].

Iryna Matiash

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor,
 Leading Research Fellow,
 Department of History of International Relation and Foreign Policy of Ukraine,
 Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine
 (Kyiv, Ukraine), matio@ukr.net
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7565-1866>

Ukrainian-Swiss Relations 1918–1926: Diplomatic Presence Features

Abstract. The purpose of the research is to clarify the process of formation of Ukrainian-Swiss relations in 1918–1921 and to establish the peculiarities of Ukraine’s diplomatic presence in Switzerland in 1918–1926. The research methodology is based on the principles of scientific, historicism, systemic. In the framework of interdisciplinary approach, general scientific and special-scientific methods are used. During the discovery and research of historiographical and historical sources, the methods of archival heuristics, historiographical analysis, external and internal criticism of the source were the key. The scientific novelty of the research results is the reconstruction of archival information revealed by the author in published and unpublished sources, the activities of the Ukrainian diplomatic and consular missions in Bern, Zürich, Genève and clarification personalities of participants in the process of Ukrainian-Swiss relations in 1918–1926, establishing functions and tasks of diplomatic and consular representatives. **Conclusions.** The development of Ukrainian-Swiss relations in 1918–1926 was due to the geopolitical and economic situation in Europe during and after the end of the World War I. The economic crisis, which significantly influenced the socio-economic situation in Switzerland, caused the Swiss party’s interest in establishing trade relations with Ukraine. For Ukraine, the establishment of diplomatic relations with Switzerland was of great importance not only as the establishment of bilateral contacts, but also as an opportunity for indirect interaction with the Entente states and participation in the work of international organizations. The status of the embassy provided to the Ukrainian office in Switzerland confirmed the importance for the Ukrainian State of establishing relations with the Swiss Confederation. This confirmed Switzerland’s visit to Ukraine’s trade mission, the creation of consular offices in Zürich and Genève, Ukrainian-Swiss Chamber of Commerce, Ukrainian Information Bureau. The diplomatic representation of the UPR in Bern formally existed until 1926. A key feature of Ukraine’s diplomatic presence in Switzerland in 1918–1926 is the "official" status and openness of the Swiss authorities to the needs of the missions.

Keywords: UPR’s extraordinary diplomatic missions in Switzerland, Ukrainian States consulate general in Zürich, Ukrainian States consulate in Genève, Lukasevych, Vasytko.